

TUDÓSÍTÁSOK, HÍREK

ESTERHÁZY JÁNOS HAZATÉRT
 Alsóbodok (Dolné Obdokovce), 2017. szeptember 16.

*Ifjú szivekben élek s mindig tovább,
 Hiába törnek életemre
 Vén huncutok és gonosz ostobák,
 Mert életem millió gyökerű.*

(Ady Endre)

Amikor már gyakorló történelemtanárként példaképeket kerestem magamnak és tanítványaimnak, lassanként előviláglott, hogy különbözőségeim mellett e jellemek mindegyike bírt két tulajdonsággal: együttérzéssel és hittel. Hit az emberfeletti – együttérés az embertársak iránt. Esterházy János (1901–1957) életpéldázata erre az alapra épült.

A Nyitra megyei arisztokratát, aki a két világháború között önként vállalt misszióként kisebbségbe jutott övéi közt maradt, s aki nemcsak a magyar és szlovák nép testvériségét hirdette, hanem a pozsonyi parlamentben egyedülként a zsidó honfitársait ért gyalázat ellen is szót emelt – bármily felfoghatatlan: Csehszlovákia felbomlásztásának vádjában és antiszemitizmus bűnében vétkesnek találva hajtották a szovjet GULAG-ra, majd hurcolták vissza Csehszlovákiába, ahol halálos ítéletét kegyelemből életfogytiglanra változtatták. „*A foglyok, ki gyorsabban, ki lassabban, minden reményüket veszelve fokozatosan vetkőztek ki emberi mivoltukból, törtek le testileg-lelkileg. Nem úgy Esterházy. Ahogy süllyedtek a többiek, úgy emelkedett ő, úgy nőtt napról napra, és lett közéleti férfiból a szó legnemesebb értelmében: emberré. (...) Mély keresztény hitét, megrendíthetetlen magyar meggyőződését és határtalan bizalmát az igazság győzelmében fogolytársai vigasztalására és felemelésére használta. Levetette az emberi gyarlóságokat, és csak a magasabb, szentebb célok érdekelték. Egyben maradt önös: leküzdhetetlen vágvában hazakerülni szülőföldjére, Nyitra megyébe*” – nyilatkozta róla egy rabtársa.

Esterházy János 1957-ben bekövetkezett halálának pillanatától testvérei, Mariska, Lujza, majd leánya, Alice minden lehetséges módon igyekeztek eleget tenni Esterházy végakaratainak: hazai földben eltemetni drága halottjuknak először börtönben őrzött, majd a prágai Motole temető tömegsírijába szórt hamvait.

Két emberöltő óta mállasztja a hit és az együttérés a betonfalakat: 2017. szeptember 16-án (a mártír halálra ítélésének 70., halálának 60. évfordulóján) a Nyitra melletti Alsóbodokon, a *Paulisz Boldizsár* iskolaalapító magánbirtokának területén emelt *Szent Kereszt felmagasztalása* templom alsó, Jézus sziklasíriját megidéző részében ünnepi szentmise keretében Esterházy János porai végső nyughelyre letek. A szertartáson számos szombathelyi szervezet és magánszemély is részt vett, a *Szombathelyi Erkel Kórus* pedig ihletett művekkel emelte himnikus szférába az együttlétet.

Három kép az ünnepi rendezvényről (Kocsis Zsolt felvételei)

Hogy honnan ez a sokhúrú kötődés Esterházy Jánoshoz, valamint Alsóbodokhoz? Esterházy Jánoshoz Szombathelyről Alsóbodokon át visz az út. A *Bolyai Gimnázium* tizenkét éve ápol testvérkapcsolatot az ottani *Magyar Tannyelvű Vállalkozói Magán Szakközépiskola* tanáraival és diákjaival. A közös kirándulások mellett az is hagyománnyá vált, hogy március 15-ét a bodoki diákokkal együtt ünnepeljük: 2010-től éppenséggel egy különös szertartáson a közeli Nyitraújlak egyik panel lakótelepének szélén fekvő sírkertben. Egy szertartáson, ahol egy jelképes sír előtt hajtottunk fejet, és énekeltük el a Himnuszt. Jelképes, mert a föld alatt nem a Felvidék mártírjaként tisztelt Esterházy János gróf nyugodott, hanem édesapja – hiszen a gróf hamvai egy prágai köztemető tömegsírijában voltak.

Paulisz Boldizsárban ez idő tájt fogant meg az akarat: ha a hivatalos Szlovákia nem állít méltó emléket Esterházyinak, ő saját földjén megteszi azt. 2012-ben szlovéniai és magyarországi fafaragók elkészítették az Esterházy János szervenéseit megörökítő *Hűség Keresztútját*, mely a birtoknak azon magaslatára kísér, ahol annak idején a gróf maga is sokat időzött, gyönyörködve a zoborlajjai táj nyugodt szépségében. A következő évben pedig lerakták a Szent Kereszt felmagasztalása-templom alapkövét.

A szombathelyi támogató aktivitás sem maradt el: a szlovákiai magyarság vértanújáról 2015 októberében a szombathelyi Őrvidék Házban, 2017 márciusában a Megyeháza dísztermében szerveztek konferenciát neves felvidéki és magyarországi előadókkal. A *Vasi Szemle* főszerkesztője, *Gyurác Ferenc* 2017. március 19-én Esterházy János szülőfalujában, Nyitraújlakon tartott emlékező beszédet a politikus már említett, jelképes sírjánál.

A szeptember 16-i kegyeleti rendezvény ünnepélyes megemlékezésekkel kezdődött: az egy héttel korábban útnak indult maratoni váltófutás tagjai, akik 700 km-es útjuk során érintették az összes felvidéki Esterházy-emlékművet, majd zarándokkeresztet helyeztek el az emlékhelyen. *Károly Frigyes*, a Bolyai Gimnázium volt igazgatója megnyitotta a frissiben elkészült Esterházy-emlékmúzeumot, amely *Esterházy-Malfatti Alice* és *Esterházy Mária* családja, a *Mycielskies* által felajánlott relikviákból és fotókból készült (*Paulisz Boldizsár* és az *ELTE Bolyai János Gyakorló Gimnázium* tanárainak közreműködésével), majd az egyre növekvő vendégsereg zenés irodalmi összeállítás révén merülhetett mindinkább abba a lélekállapotba, amelyet a temetési szertartás megkívánt.

A szabadtéri szentmisét *Marek Jędraszewski* krakkói érsek celebrálta *Frantisek Rábek* szlovák és *Bíró László* magyar táborigazgató püspök, valamint *Đurčo Zoltán* nyitrai püspöki helynök és több szlovákiai magyar pap közreműködésével. A tiszta életű hazafi életáldozata sokakat megérintett, így amikor szentmisén felhangzott a *Miatyánk*, azt a jelenlévők között nemcsak a bolyais diákok és tanárok, valamint a szombathelyi civil szervezetek, a *Rákóczi Szövetség Vas megyei szervezetének* és a *Honderű Asztaltársaság* tagjai, de számos szombathelyi magánszemély is imádkozták: mindazok, akiket megrendített, s egyúttal megerősített Esterházy János életpéldázata. Mint ahogy a morvaországi jezsuita szerzetest, *František Lízna* atyát is, aki a szentmisét követő tanúságtételében elmondta: tíz évvel ezelőtti gyógyíthatatlannak vélt daganatos betegségéből való gyógyulását az Esterházy Jánoshoz intézett imáknak köszönheti.

A templomszentelést követő héten rendezték meg Alsóbodokon a „*Sem gyűlölettel, sem erőszakkal*” – *Esterházy János és kora* címmel meghirdetett, háromfordulós, Kárpát-medencei fiatalok számára kiírt vetélkedő szóbeli döntőjét, melynek megszervezését és lebonyolítását az alsóbodoki és a szombathelyi testvériskolák pedagógusai vállalták.

A temetés óta eltelt hónapokban sok százan zarándokoltak el Alsóbodokra, hogy tiszteletüket tegyék a vértanú emlékhelye előtt – beigazolván az építető reményét, hogy a *Szent Kereszt felmagasztalása-templom*, a *Hűség Keresztútja* és az *Esterházy-kiállítás* hármasa nemzeti-vallási zarándokhellyé válhat.

Epilógus: *Paulisz Boldizsár* a felvidéki magyarság érdekében végzett közösségépítő tevékenységéért, valamint Esterházy János emlékének ápolása érdekében végzett áldozatos munkájának elismeréseként 2017. október 20-án a pozsonyi magyar nagykövetségen a *Magyar Érdemrend tisztikeresztjét* vehette át. (*Kukor Ferenc történelemtanár*)

A NYUGAT-DUNÁNTÚL KÖZLEKEDÉSTÖRTÉNETE

Új kutatási eredmények – örökségvédelem

MNL Vas Megyei Levéltára, 2017. szeptember 21.

A Szombathelyi Szépitő Egyesület konferenciájára a szombathelyi vasúti közlekedés és városi tömegközlekedés megindulásának (1865. szeptember 21.) évfordulóján került sor. *Dr. Balázsy Péter* megyei jegyző, a Vas Megyéért Egyesület elnöke nyitotta meg.

A *Dr. Kalocsai Péter* elnökletével zajló rendezvény első előadója *Frisnyák Zsuzsa* (MTA Történettudományi Intézete) *A 19. századi vasútállomások tárgykultúrája: eszközök, berendezések* című előadásában először a dunántúli vasútvonalak kiépülésének sorrendjét, majd a korabeli vasút legfontosabb technikai jellemzőit szemlélte. A sebesség határait meghatározó tengelynyomást számokkal jelezte. (Átlagos a 8-as volt.) A Budapest–Hegyeshalom vonalon közlekedhettek a legnagyobb sebességgel a vonatok. A Szombathely környéki vonalak közül a legkisebb teljesítményű a rumi vonal volt. A közlekedés másik mutatójaként az egyes szerelvények indulásának időbeliségét, a kerülési lehetőségeket említette. A XX. század eleji nagy vasúti beruházások idejéről megtudtuk, hogy az állam a Budapest–Hegyeshalom vonal korszerűsítését vállalta ekkor. A vasút első évtizedeinek tárgyi világát – kerítéstípusokat, sorompókat, veszélyre figyelmeztető táblákat, tárcsákat, villamos védjelzőket – is megismerhettük az előadásból.

Varga Gábor doktorandusz (PTE) *Szombathely első vasútállomásának (1865–1901) történetét* ismertette. Röviden szólt az első nyugat-dunántúli vasútvonalakról – például a Sopron–bécsújhegyiről –, amelyek állomásai kezdetben német, majd magyar títustervek szerint is épültek. Az 1865-ben megindult Sopron–Szombathely–Nagykanizsa vonal első szombathelyi állomásának tervrajza nem maradt meg, de az évek folyamán módosult épületét két nézőpontból készült fotón is szemlélte az előadó. Ezeket – egyebek közt – jól látható az utazás egyik jellegzetes színtere: az étterem, a resti.

Dr. Melega Miklós, a MNL Vas Megyei Levéltárának igazgatója a *Helyi érdekű vasutak és fejlesztési koncepciók a dualizmus korában* című előadásában a Szombathely vasúti csomópontjának szerepét megerősítő vicinális vonalakat mutatta be. E program 1881-ben Széll Ignác alispán elnökletével indult meg. Ekkor a megye egész területét átfogó vasútfejlesztési koncepciót alakítottak ki. Eredményként – elsőként – 1883. augusztus 1-én elindult a Kőszeg–Szombathely helyi érdekű vasút. Az előadó valamennyi vonal „megszületésének” történetét, körülményeit s a tervek kidolgozóit, továbbá a megvalósulást segítő vagy gátló tényezőket is ismertette. (Pl. a megye vagy/és város érdeke, a közlekedésből kimaradt lakosság, a magánérdek, a nemzeti, a magyarosítási törekvések.) Ismertette a megvalósítást segítő formákat: segélyezés, részvényjegyzés, ingyenes följánlások (terület, építőanyag, fuvar) és a lobbizás. Kitért a direkt eszközök (személyes szervezői részvétel stb.) szerepére, a megyeszékhelyről Kőszeg után Pinkafőre, Pozsonyba, Rumba is közlekedő vonatokért tevékenykedőkre, illetve a megye más területein megindult és megvalósult beruházásokról – például Körmenről és Németújvárral közti szakasz – vagy zátonyra futott tervekről is beszámolt.

Mayer László (MNL Vas Megyei Levéltára) *Kisvasutak, iparvágányok Vas vármegyében a 19–20. században* című előadásában szólt a megépítést kiváltó gazdasági érdekekről, ismertette a típusokat (keskeny, síkló), az alkalmazott hajtóerőt (gőz, benzin, lóvontatás). Külön szólt az 1907-ben megindult sághegyi bazaltbánya síkló rendszerű vasúti vágányáról. Szombathelyen 1912-től 1939-ig 13 iparvágány épült meg. Ezekre azért volt szükség, mert a közúti teherautók csak később jelentek meg, így az ipari, mezőgazdasági, kereskedelmi célú szállítást kizárólag a vasút látta el.

Nagy Miklós tanár (sárvári Szent László Katolikus Általános Iskola) *A Magyar Nyugati Vasúttól a vasúti csomópontra. Sárvár vasúti fejlődése 1867–1913 között* című előadásában vázolta azokat a törekvéseket, amelyek Sárvár vasúti csomópontjának megteremtése érdekében tettek az érdekeltek. A vasút föllendítette a környék gazdasági életét (például cukorgyártás, műselyemgyártás letelepítésével), s így „kényszerítette” az iparvágányok megépítését. Az új munkalehetőségek nyomán nőtt Sárvár lélekszáma is.

Dr. Horváth Csaba (Széchenyi István Egyetem, Győr) *A Sopron-köszegi HÉV funkciói és a köszegi vasúti infrastruktúra fejlesztése 1920-ig* című referátumában ismertette az 1908-ban megindult, naponta háromszor (3 és fél óra menetidővel) közlekedő járat funkcióit, így a speciális funkciókat is: munkásvonat, turisztikai célú utazás (kiránduló vonatok az ausztriai várakhoz), színházvonat (Sopron és Felsőpulya között hetente kétszer), karácsonyi járat (1913-tól). A háború éveiben a hadifoglyok szállítására is igénybe vették. 1911-től közvetlen vonatok indultak Kőszegen át Szombathelyre is. A személyforgalommal (1915: 370 ezer utas) elégedettek voltak a működtetők, de az ipari és kereskedelmi teherfuvarozás (építőanyag, élőállat, hal, gyümölcs, sör stb.) nem váltotta be a reményeket.

Söptei Imre, a MNL Vas Megyei Levéltár Kőszegi Fióklevéltárának vezetője (írását *Bajzik Zsolt* olvasta föl) egy mára feledésbe merült személyiség, Szájbély Gyula dunántúli „vasútkirály” (saját magának adott titulus) tevékenységét mutatta be *Hogyan gazdagodjunk meg vasútépítésből? Szájbély Gyula működése a 19–20. század fordulóján* című eladásában, amelynek forrása Szájbély fiának írása édesapjáról (Kanadából juttatta el a köszegi levéltárba, adatainak ellenőrzése még szükséges). Szólt családjáról, iskoláiról, pályakezdéséről, képviselői munkájáról, amely nagyban hozzájárult a különböző vállalkozásokban (bányák, vasgyár, textil, erdők, bankok, takarékpénztárak, bérházak, mozik) vállalt vezető szerepéhez. 72 éves koráig 13 vállalkozásnak volt elnöke vagy alelnöke. Vasút-építói munkásságának első állomása a Szombathely–Kőszeg helyi érdekű vasút. Nagy pénzügyi sikert hozott neki a Szombathely–Pozsony vonal. Részt vett zalai, a Debrecen–füzesabonyi és erdélyi vonalak építésében is. Élete végén, a gazdasági válság nyomán fokozatosan elszegényedett. 1932-ben, életének 85. évében halt meg.

Dr. Majdán János (Pécsi Tudományegyetem) *A Szájbély-kikötő építése a Balatonon (Ábrahámhegy) és felújítása napjainkban* címmel adott elő. Vázolta Ábrahámhegy település „megszületését”, amelynek fontos eseménye volt a kikötő megépítése. A koncepciózus elképzelés eredményeként a magántőkéből (Szájbély Árpád és családja) épített kikötőhöz csatlakozott a vasútállomás, a fürdőélet megteremtéséhez pedig a nélkülözhetetlen infrastruktúra (állandó posta, három panzió, kugli- és teniszpálya) megteremtése. Fürdőegyesületek alakultak, amelyek 1920-tól vonzották a nyaralókat, a 30-as években pedig már a nyaralók is épültek. (A helyi lakosok csak a 30-as évektől fürödtek a Balatonban.) Jégmadár nevű hajójukat teherszállításra is használták. 1938-tól a balatoni múút építésének is részese volt Szájbély. A háború után államosították a kikötőt, s megindult a pusztulása. Az 1960-as évektől kezdődött meg a felújítás, a fokozatos használatba vétel.

A konferencia három befejező előadása Nyugat-Dunántúl, elsősorban Szombathely és Vas megye közlekedéstörténetének megőrzését ismertette Dr. Melega Miklós elnökletével.

Dr. Zsigmond Gábor, a budapesti Közlekedési Múzeum igazgató helyettese *A Közlekedési Múzeum vasúti műemlékei a Nyugat-Dunántúlon* címmel többek között a nagycenki, nagykanizsai vasútállomásoknak a Múzeum fenntartásában látható tárgyi emlékeit mutatta be.

Dr. Kalocsai Péter történész *Közlekedéstörténeti emlékhelyek a Nyugat-Dunántúlon* című előadásában bemutatta azokat a vasúti tárgyi emlékeket – így a bucsui őrházat, a rumi vasútállomást (ahol az őrházhoz tartozó egykori tárgyi emlékeket őrzik), illetve a jobbára a vasútállomásokon látható emléktáblákat, amelyek elsősorban a vonatközlekedés megindulásának kezdetére emlékeztetik az utókort. Ismertette az omnibuszjárat szombathelyi kezdetét idéző Fő téri emléktáblát, és szólt a Gayerparkban egykor kiállított, a személyforgalomban használatos repülőgép sorsáról is. (Hajdani elképzelés szerint presszót kellene működtetni benne. A gép sajnos elpusztult.)

Spiegler Tibor szombathelyi helytörténész (*A szombathelyi villamos a népszerű emlékek tükrében* címmel) – tárgyi emlékekkel: képeslapokkal, villamosbérletekkel, egy megálló táblával idézte meg az egykori villamost. 20 diaképen mutatta be a Magyarországon harmadikként üzembe helyezett villamos technikatörténeti és egyéb érdekességeit, a városiasodásban vitt jelentős szerepét. A villamos is a dualizmuskori megyeszékhely páratlan gyorsaságú fejlődésének egyik jellegzetes tényezője volt. (*Dr. Gál József*)

TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MUZEOLÓGUSOK XXXIV. ORSZÁGOS TALÁLKOZÓJA Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum, Szombathely, 2017. szeptember 28–30.

A természettudományos muzeológusok rendszeres szakmai találkozói immár több mint harmadszázados múltra tekintenek vissza. Témaválasztásuk mindenkori kritériumai az időszűréség, közérdekűség és fejlesztés-orientáltság (továbbképzés, módszertan, struktúra, jogi szabályozás). Az évente más-más múzeum által rendezett összejövetelek résztvevői a természettudományos muzeológia különböző szakterületeit képviselő szakmuzeológusok (zoológusok, botanikusok, paleontológusok, geológusok, antropológusok), preparátorok, gyűjteménykezelők, múzeumpedagógusok, közművelődési szakemberek és kulturális menedzserek. A találkozók rendre egy szakmai tanácskozási nappól, egy terepi nappól, és egy, a házigazda intézmény gyűjteményeinek, kiállításainak megtekintését szolgáló nappól állnak (vö. Kecskeméti T. 2002 *Természet Világa* 133. évf. II. különszám, 102–103. o.). Mivel e találkozók sora és tematikája tudomásunk szerint eddig még nem közöltetett, hasznosnak látjuk,

A találkozó résztvevői az Iseumban (fénykép: Ferencz Eszter)

hogy – dr. Kecskeméti Tibor, a Magyar Természettudományi Múzeum (MTM) ny. főigazgató-helyettese évtized előtti előadásának (Huszonöt éves a Természettudományos Muzeológusok Találkozója rendezvény: 1982–2007, Budapest–Pécs, 2007. aug. 22.) anyagát kiegészítve – az alábbiakban megtegyük ezt:

I. 1982. szept. 2–4. Miskolc: *A megyei múzeumi hálózat szerepe a magyar természettudományi muzeológiában.* II. 1984. okt. 29–31. Orosháza, Kardoskút: *A szakfelügyelet módosulásai, tör-*

vényi rendelkezések, távlati fejlesztési koncepció. III. 1985. okt. 28–30. Pécs: *A számítógép alkalmazása a múzeumi nyilvántartási munkában*. IV. 1986. szept. 15–17. Gyöngyös, Mátrafüred: *A vidéki múzeumokban folyó táj kutatások helyzete, főbb kutatási feladatai*. V. 1987. szept. 3–5. Keszthely: *A múzeumok természet- és környezetvédelmi munkája*. VI. 1988. okt. 24–26. Velem, Szombathely: *Múzeumok, regionalitás, integráció*. VII. 1989. okt. 4–6. Kaposvár: *A vidéki „kis” múzeumok és gyűjtemények problémái és kilátásai a jövőre*. VIII. 1990. aug. 29–31. Zirc: *Új utakon a muzeológia: vállalkozunk, vagy ne vállalkozunk?* IX. 1991. okt. 9–11. Debrecen: *Természettudományi muzeológia – önkormányzatok. Szakmánk helyzetének alakulása*. X. 1992. aug. 23–26. Sátoraljaújhely, Kéked: *A múzeumi szakalkalmazottak besorolási problémái*. XI. 1993. aug. 16–18. Nyíregyháza, Vásárosnamény: *Múzeumi marketing*. XII. 1994. aug. 24–26. Érd: *Mitől múzeum a múzeum? A természettudományi muzeológia alapvető és időszerű kérdései*. XIII. 1995. szept. 3–6. Kaposvár: *A tudományos kutatások célja, feladata és helyzete a természettudományi múzeumokban*. XIV. 1996. szept. 19–21. Budapest: *„Kiállítás: kinek mit?” A kiállítási munka problémáinak megvitatása az „Ember és természet Magyarországon” c. kiállítás kapcsán*. XV. 1997. aug. 25–27. Mátrafüred, Gyöngyös: *Természettudományi szakanyag preparálása és állagvédelme*. XVI. 1998. aug. 24–26. Zalaegerszeg: *Hogyan tovább természettudományos muzeológia? A szakág jelenlegi helyzete*. XVII. 1999. okt. 4–6. Miskolc, Jósvafő: *Természetvédelem és természettudományos muzeológia*. XVIII. 2000. aug. 7–9. Budapest, Piliscsaba: *Természettudományi muzeológia a Kárpát-medencében*. XIX. 2001. szept. 5–7. Szeged: *Milyen lehetőségeket jelent(het) a régiók kialakítása a természettudományos muzeológia számára?* XX. 2002. okt. 4–6. Zirc: *A természettudományi gyűjtésről és feltárásról szóló rendelet tervezete*. XXI. 2003. jún. 17–19. Pásztó: *A megújulás kényszere. Múzeumi modernizáció*. XXII. 2004. aug. 25–27. Kaposvár: *A múzeumi nyilvántartás természettudományi problémái*. XXIII. 2005. aug. 1–6. Sepiszentgyörgy, Illyefalva: *Múzeum határok nélkül. Természettudományos muzeológiai kapcsolatok a Kárpát-medencében*. XXIV. 2006. szept. 6–8. Szolnok, Tiszaföldvár: *Allagvédelem a hazai természettudományi gyűjteményekben*. XXV. 2007. aug. 28–30. Pécs: *Természettudományi múzeumok, mint az élethosszan tartó tanulás helyszínei?* XXVI. 2008. aug. 27–29. Szombathely: *Földünk hazai kincsházai – A magyarországi földtani gyűjtemények, mint a közművelődés eszközei*. XXVII. 2009. szept. 8–11. Kassa, Aranyida: *Természettudományi múzeumi dolgozók és a környezetvédelem*. XXVIII. 2010. aug. 25–27. Gyöngyös: *Természet – Tudomány – Pedagógia. Látogatóbarát természetrajzi kiállítások*. XXIX. 2011. aug. 29–30. Esztergom: *Környezetvédelem, természetvédelem és a múzeumok*. XXX. 2012. okt. 2. Budapest: *Egynapos villámtalálkozó*. XXXI. 2013. aug. 26–28. Budapest: *Természettudományi gyűjtemények, kutatások és közművelődés helye és stratégiája a múzeumok új szervezeti rendjében*. XXXII. 2015. aug. 26–28. Kaposvár: *A természettudományos muzeológia időszerű helyzete, feladatai, lehetőségei*. XXXIII. 2016. okt. 5–7. Pásztó, Mátraverebély–Szentkút: *Az intézményfenntartás hazai és külföldi tanulságai, valamint a vándorkiállítások múzeumok életében betöltött szerepe*. XXXIV. 2017. szept. 28–30. Szombathely: *Műtárgyvédelmi tapasztalatok a természettudományi gyűjteményekben*.

A Savaria Múzeum először tehát – Horváth Ernő vezetésével – 1988-ban Velemben és Szombathelyen, második alkalommal pedig – szintén még a Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága részeként – 2008-ban Szombathelyen volt házigazdája a találkozónak, mely utóbbiról hírt is adtunk e folyóiratban (BALOGH L. 2008 *Vasi Szemle* 63. évf. 123–124. o.; lásd még: http://www.museum.hu/program/17275/Termeszettudomanyos_Muzeologusok_XXVI_Orszagos_Talalkozoja).

A városunkba idén harmadik alkalommal visszatérő rendezvény – immár a Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum égisze alatt – 2017. szeptember 28–30-án került megrendezésre. 28-án az Iseum Savariense-ben Csapláros Andrea, a Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum igazgatója, dr. Puskás Tivadar, Szombathely Megyei Jogú Város polgármestere és dr. Korsós Zoltán, a Magyar Természettudományi Múzeum főigazgatója köszöntőit követően a *Műtárgyvédelmi tapasztalatok a természettudományi gyűjteményekben* címmel tartott szakmai tanácskozáson 6 előadás (9 szerzőtől) hangzott el e témakörben, amelyeket az érintett múzeumok természettudományi gyűjteményeit bemutató további 8 előadás követett:

Vig Károly (Savaria Múzeum): *Állagvédelem a természettudományi gyűjteményekben: bevezető és problémafelvetés*. Csorba Gábor (MTM), Paulovkin András (Simmelweis Egyetem): *Állagvédelmi problémák és megoldásaik természettudományi gyűjteményekben*. Gherdán Katalin, Weiszborg Tamás (ELTE TTK Ásványtani Tanszék): *A láthatatlan ellenség – Korszerű vegyszeres kártevőmentesítés veszélyei a múzeumokban*. Antal Ildikó, Ziegler Gábor (Elektrotechnikai Múzeum): *Egyedi műtárgyak védelme a műszaki gyűjteményekben*. Hegyessy Gábor (Petőfi Irodalmi Múzeum – Kazinczy Ferenc Múzeum): *A természettudományi gyűjtemény műtárgyvédelmi feladatai Sátoraljaújhelyen*. Harman-Tóth Erzsébet (Magyarhoni Földtani Társulat, Agyagásványtani Szakosztály): *A budai Vár-hegy alagút baritja: elveszett és megtalált ritkaság a leltározás útvesztőjében*. Monika Gálffyová (Gemersko-malohontské múzeum, Rimaszombat): *A Gömör-Kishonti Múzeum természettudományi részlegének tevékenysége*. Eva Sitášová / Szitás Éva (Kelet Szlovákiai Múzeum, Kassa): *A Kassai Múzeum természettudományi gyűjteményének története*. Danka Šubová (Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš): *Nové formy múzejnej prezentácie*. Kovács Réka (Nagybányai Victor Gorduzsa Ásványtani Múzeum, Nagybánya): *A Nagybányai Ásványtani Múzeum önálló, jogi intézményi fennállásának 25. évfordulója*. Hír János (Pásztói Múzeum): *A Pásztói Múzeum öslénytani kutatótáborai*. Henn Tamás (Komló Város Önkormányzat József Attila Városi Könyvtár és Muzeális Gyűjtemény): *Egy régi-új gyűjtemény mindennapjai: a Komlói Helytörténeti és Természettudományi Gyűjtemény*. Samu Zoltán Tamás (Balatoni Múzeum): *A Balatoni Múzeum herbáriumának bemutatása*. Balogh Lajos (Savaria Múzeum): *Túl a százezren – a Savaria Múzeum herbáriuma*.

A 29-i szakmai terepnap során a Ság hegygel és környezetével ismerkedtek a résztvevők emlékezetesen szép, napos időben. Délelőtt a Szabadtéri Geológiai Tanösvény bejárása dr. Markovics Tibor, az Őrségi Nemzeti Park igazgatója szakvezetésével történt. A megcsonkított hegyen az ország megcsonkítását idéző emlékműnél kialakult párbeszédben a történelem is megelevenedett. Lefelé ment a Sághegyi Múzeum megtekintése következett, ahol a Savaria Múzeumnak is vannak műtárgyai. Délután az alsósági Kemenes Vulkánpark modern kivitelű, együttműködő (interaktív) szemléletű kiállítótereit Söptei Eszter igazgató mutatta be a csoportnak.

30-án délelőtt a Savaria Múzeum *Nyugat-Dunántúl föld- és élettörténete*, valamint *újkőkori–római kori régészeti* állandó kiállításai Varga Péter vezetésével, továbbá az alábbi időszakos kiállítások megtekintése került sorra: *A sziklától a kőbaltáig, az erdőtől a sivatagig – Az ember hatása a klímaváltozásra az őskorban: egy eszköz története* dr. Antoni Judit régész, kurátor vezetésével; *Fény-érzék – Személyes* (szombathelyi fotótörténet) Kelbert Krisztina történész, kurátor vezetésével; és *Ezüstbe zárt világegyetem – A 160 éve született Gothard Jenő emlékére*. A konferencia zárszava már tartalmazta Hegyessy Gábor – aki 1990-től 1992-ig a Savaria Múzeum kőszegi részlegének entomológusa volt – bejelentését, miszerint a 2018. évi találkozót a Petőfi Irodalmi Múzeum Kazinczy Ferenc Múzeuma tervezi megrendezni Sátoraljaújhelyen.

28-án és 29-én este élménybeszámoló előadások hangzottak el: Vig Károly: *Rovarászok görbe tükrében*, Kovács Réka: *Máramaros bányászati és ipari örökségének ápolása és megőrzése*, valamint Kóthay Klára (ELTE TTK Természettudományi Múzeum): *Novoszibirszk egy múzeumi kutató geológus szemével* címmel. 30-án délelőtt pedig a természettudományi gyűjteményekbe is bepillanthattak az érdeklődő kollégák.

Külön kiemelő az örömteli tény, hogy e találkozósorozatnak körülbelül az ezredforduló óta már nemcsak hazai, de határon túli Kárpát-medencei magyar és nem magyar anyanyelvű résztvevői is vannak, sőt, a 2005. és a 2009. évit már sepsiszentgyörgyi, illetve kassai múzeum rendezte (vö. Kecskeméti T. 2007 *Acta Siculica*, Sepsiszentgyörgy, 13. o.).

Szombathelyen ezúttal 29 intézmény képviselőjében mintegy 71 fő vett részt; köztük 25 magyarországi intézmény 63 fővel, 3 szlovákiai (felvidéki) intézmény 7 fővel, 1 romániai (erdélyi) múzeum pedig 1 fővel képviseltette magát.

A rendezvény pozitív visszhangjai is megerősítik, hogy e találkozósorozat idei eseménye is kiváló alkalmat adott a Kárpát-medencében működő természettudományos muzeológusok szakmai kapcsolattartásának, információ- és tapasztalatszerjének, kiadványaik cseréjének. A találkozóról be-

számolt a Szombathelyi Televízió híradója (<http://www.tvszombathely.hu/hirado/hirado>—2017-szeptember-29), programja (<http://savariamuseum.hu/?termesztudomanyos-muzeologusok-xxxiv-or-szagos-talalkozoja,536>), valamint Ferencz Eszter, Varga Nárcisz és Balogh Lajos által készített fényképei pedig felkerültek a Savaria MHV Múzeum honlapjára (<http://www.savariamuseum.hu/?kepes-beszamolo-a-termesztudomanyos-muzeologusok-talalkozojarol-1,542>, és <http://www.savariamuseum.hu/?kepes-beszamolo-a-termesztudomanyos-muzeologusok-talalkozojarol-2,543>).

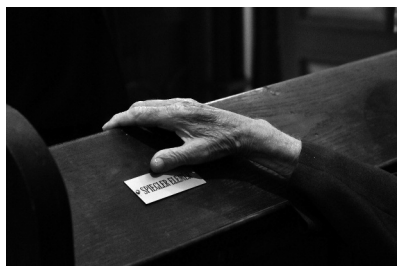
A 2008-ast követően a 2017. évi találkozó is a *Nemzeti Kulturális Alap* támogatásának segítségével valósult meg, amiért a szervezők és a résztvevők nevében ezúton is köszönetet mondunk. (dr. Balogh Lajos)

BENKŐ SÁNDOR ÉS KARDOS TAMÁS FOTÓKIÁLLÍTÁSA ELÉ
Savaria Karnevál, Zsidó Udvar (Curia Judaica), 2017. augusztus 24.

Barátaim! Örömmel mondhatom, hogy van élet a világhálón kívül is! Vagy talán ami még jobb, van élet a világháló mellett! Szerencsés az a város, ahol éveken keresztül folyamatosan lehet fotókiállításokra járni! Azt látom, hogy a trend erősödni látszik. Nagy örömmre szolgált 2013-ban, hogy székházunkban megnyithattam Dallos László *Önretró* című, erősen vegyszerszagú tárlatát, majd nem sokkal később a K2 trabantnyi méretű fotókör munkáiból kerekedett egy igazán nagyszerű fotós buli.

Benkő Sándor: Hanuka

Benkő Sándor: Holokauszt

Benkő Sándor: Menora

Örömmel mondhatom, hogy volt élet a világháló előtt is! Nem is akármilyen élet! Termékeny, izgalmas, családias, sportos, eseménydús. És ami a mi szempontunkból nagyon fontos, fényképekkel jól dokumentált élet. Szorgalmas történész és értő grafikus közös munkájából átütő erejű kiállítás jött létre *Szemtől szemben* címmel, emléket állítva a város zsidóságának és egy nagy-nevű fényképész dinasztiának, a Knebeleknek. A hatalmas sikert lehetett még fokozni egy díjnyertes albummal is.* *Szombathely mindenképpen* címmel amatőr és műkedvelő fotósok 1899–1990 közötti képeiből nyitott kiállítást a Vas Megyei Levéltár. Mellette Koczor László amatőr fényképész kiállítása is látható volt. Márciusban a nőnap alkalmából nyílt kiállítás a Berzsényi Könyvtárban, ahol XIX–XX. századi szombathelyi műtermekben készült női portrékat láthattunk. A Savaria Múzeum *Fényvérzék* című sorozata és Gotthard Jenő emlékkiállítása mind-mind azt bizonyítja, hogy van mivel büszkélkednünk.

Itt pedig a folytatás. Benkő Sándor és Kardos Tamás munkáiból. Biztosan érdekes lenne párhuzamot vonni a két művész munkái között. Nem fogom megtenni. A képek helyett beszélni ostobaság. A képekről nem beszélni hiba. Benkő Sándort itt mindenki ismeri, és ha megnézzük az itt kiállított képeit, akkor azt is elmondhatjuk, hogy Benkő Sanyi itt mindenkit ismer.

Mikor elvállaltam ezt a feladatot, felmerült bennem a kérdés, hogy egy helytörténeti gyűjtő mit mondhat egy fotoriporter, fotóművész képeiről. Elsősorban azt, hogy ez bizony tömény helytörténet, mégpedig

* Megyeri Anna könyvismertetése: Kelbert Krisztina: *Szemtől szemben*. *Vasi Szemle*, 2015. 3. sz. 372–373.

speciálisan a mi helyünknek a története. Szépen elbeszélve, érzéssel megfogalmazva. Mutatva azt az árnyékot, amit néha nem látunk, a folyosónyi úrt, ami a mi ürességünk. Többszörösen érintett és nagyon elfogult vagyok ezekkel a képekkel. Nem csak apám százesztendős kezét láttatja velem olyan lírai módon, ahogy talán soha nem látnám nélküle, hanem a temetőt is a toronyház tövében, láttatván a várost, ahol nem laknak rokonaim és a temetőt, ahol nem nyugszanak. Talán azok a legfájóbb képek, ahol a valós dolgokon átüt az óriási hiány. Ez a láttatás Benkő Sándor egyik legnagyobb művészi fegyvere. Sajtófotó pályázaton nagydíjjal, ezen kívül két nivódíjjal ismerték el tudását. Akik látták a nagy háború színterein, Olaszországban és Szlovéniában készített képeit, azok megismerhették azt az érzékeny oldalát, amelyik az itt kiállított képeken is jól felismerhető. Ő méltán kapta meg 2013-ban a Kuntár Lajos-díjat.

Kardos Tamással tegnap este beszélgettem először, talán egy órát. Derúvel és humorral oldottuk meg néhány mondatban a világ és az ország néhány nagy problémáját. Eddigi életét Szolnokon és a nagyvilágban töltötte. Szinte mindenhol megfordult már, és most az Alpokaját választotta ki lakhelyül. Szülővárosáról több könyvet készített, gyűjti városának képeslapjait és fotódokumentumait. Az én emberem. Munkássága, nekem a helytörténeti gyűjtőnek, ékes bizonyosságul szolgál, hogy a világ összes útja innét indul, a szülőföldről, a szülővárosból, az otthonunk kapujától, és ide is ér vissza.

Tamás képei, telítve humorral, lírával, azt a világot idézik meg, ahol hazára lettek a hazátlanok, ahol egyszerre van jelen a háború és a béke, ahová vágyakozunk, és ahonnan vágyunk vissza. Kardos Tamás megadja a nézőnek az értelmezés szabadságát. Sugallja, hogy nyitva van a világ, hogy befogadó a világ, de csak ha bátor vagy, ha van merszed meglátni a láthatót, a láthatatlant, de csak akkor ejtethet rabul az ő világa, ha szabad vagy! Száznál is több kiállítása, tucatnyinál is több albuma, díjainak tömkelege azt bizonyítja, hogy jól csinálja azt, amit jelmondatául választott: Látok, tehát láttatok. *(Spiegler Tibor helytörténeti gyűjtő)*

Kardos Tamás izraeli fotói